JEDNOTNÉ BALENÍ CIGARET – MÝTY A FAKTA

CIGARETTE PLAIN PACKAGING – FACTS AND MYTHS

KAMILA ZVOLSKÁ¹, EVA KRÁLÍKOVÁ^{1, 2}¹Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta, Všeobecná fakultní nemocnice, Centrum pro závislé na tabáku
III. interní kliniky – kliniky endokrinologie a metabolismu, Praha, Česká republika²Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta, Všeobecná fakultní nemocnice, Ústav hygieny a epidemiologie, Praha,
Česká republika

SOUHRN

Jednotné či generické balení cigaret znamená unifikovaný design bez jakékoli neregulované plochy. Základní barvou je hnědo-zelená a krabička dominuje obrázkové varování. Počet jednotlivých značek není omezen, ale jejich názvy jsou psané stejným písmem, stejnou velikostí i stejnou barvou. Jednotné balení bylo přijato již v 15 zemích, v dalších 14 se projednává. Zemím Evropské Unie umožňuje přijetí jednotného balení direktiva o tabákových výrobcích 2014/40/EU. V České republice se dosud možností direktivy Evropské Unie z roku 2014 nevyužívá, balení cigaret se řídí vyhláškou Ministerstva zemědělství. Náklady jsou pro stát prakticky nulové – obaly tiskne výrobce. Podle zkušeností zemí, které jednotné balení mají, je účinným nástrojem kontroly tabáku.

Klíčová slova: tabákové výrobky – reklama, tabákový průmysl

SUMMARY

A plain or generic cigarette package means a unified design without any unregulated space. The basic colour is brown-green with a dominating pictorial warning. It does not restrict the number of brands, but their names are printed in the same font, the same size and same colour. Plain packaging has been adopted in 15 countries already, being discussed in another 14. EU countries have the right to adopt plain packaging according to the Tobacco Products Directive 2014/40/EU. In the Czech Republic, cigarette boxes are regulated under a Ministry of Agriculture Decree. The costs are virtually zero for the state – the box is printed by the manufacturer. Based on the experience of countries where such legislation exists, plain packaging has been proven as an effective tobacco control tool.

Key words: tobacco products – advertising, tobacco industry

<https://doi.org/10.21101/hygiena.a1717>

Úvod

O tom, že jednotné balení cigaret je účinným opatřením kontroly tabáku, již dnes není pochyb. Důkazem pro nás může být i reakce tabákového průmyslu (TP), který takové legislativě intenzivně zkouší bránit a vzbuzovat obavy ve vládách, které by ji chtěly přijmout. Pro stát přitom jednotné balení cigaret a dalších tabákových výrobků prakticky žádné náklady nepředstavuje.

Historie jednotného balení

Poprvé bylo navrženo v roce 1986 v Kanadě a počátkem 90. let na Novém Zélandu a ve Spojeném království (1, 2, 3). Jednotné balení (definice viz tabulka 1) přijala jako první země Austrálie v prosinci 2012. Nyní je jednotné balení přijato již v 15 zemích, viz tabulka 2 a v dalších 14 zemích probíhají konzultace k jeho přijetí: Singapur, Nizozemí, Mauricius, Srí Lanka, Nepál, Malajsie, Rumunsko, Chile, Gruzie, Jersey, Guernsey, Tchajwan, Finsko a Jižní Afrika (4).

Velmi dobrou kontrolou účinnosti daného opatření je vždy reakce tabákového průmyslu: pokud jej podporuje, nebude účinné, naopak proti těm účinným TP systematicky vystupuje (7). A to je právě případ jednotného balení. Již od doby prvních legislativních návrhů vyvíjí TP argumenty, mýty a dezinformace proti přijetí tohoto opatření, které jsou popsány níže.

První právní reakcí byla žaloba tabákového průmyslu na australskou vládu pro omezování práva užívat symboly registrovaných značek. Po zhruba dvouletém sporu soud rozhodl, že právo je na straně australské vlády: krabička cigaret je nepochybně prostředkem marketingu, a sice marketingu výrobku způsobujícího smrt, proto je tato regulace v pořádku. Výrobci mohou používat svá loga například v komunikaci se zákazníky (8).

Výrobci cigaret se pak pokoušeli zastrašit i další státy a vzbudit dojem, že přijetím takové legislativy by se vystavily dlouholetým soudním sporům. Zemím ale EU zajišťuje právo na přijetí jednotného balení direktiva o tabákových výrobcích (Tobacco Products Directive, TPD) (9). Není tedy jasné, proč je v ČR dosud nemáme: balení cigaret je u nás řešeno vy-

Tab. 1: Definice jednotného balení (5)

Definice jednotného (generického) balení
Toto balení znamená jednotnou podobu pro všechny značky tabákových výrobků, resp. cigaret, tedy bez možnosti použití loga, bez jakékoliv neregulované plochy. Podklad má hnědozelenou barvu, která byla vyhodnocena jako nejméně atraktivní pro děti, a celé krabičky dominuje obrázkové varování. Nijak není omezeno množství značek – ale jejich název je napsán stejným písmem, stejnou barvou a stejnou velikostí.

Tab. 2: Země s přijatým jednotným balením cigaret (4, 6)

	Země	Na úrovni výrobce	Na úrovni prodejce
1.	Austrálie	1. 10. 2012	1. 12. 2012
2.	Francie	20. 5. 2016	1. 1. 2017
3.	UK	20. 5. 2016	20. 5. 2017
4.	Norsko	1. 7. 2017	1. 7. 2018
5.	Irsko	30. 9. 2017	30. 9. 2018
6.	Nový Zéland	14. 3. 2018	6. 6. 2018
7.	Maďarsko	20. 5. 2018	20. 5. 2019
8.	Turecko	5. 7. 2019	5. 1. 2020
9.	Saudská Arábie	23. 8. 2019	1. 1. 2020
10.	Thajsko	10. 9. 2019	8. 12. 2019
11.	Kanada	9. 11. 2019	7. 2. 2020
12.	Uruguay	21. 12. 2019	21. 12. 2019
13.	Slovinsko	1. 1. 2020	1. 1. 2020
14.	Izrael	8. 1. 2020	8. 1. 2020
15.	Belgie	1. 1. 2020	1. 1. 2021

Na úrovni výrobce – povinnost výroby s jednotným balením po tomto datu;

Na úrovni prodejce – povinnost prodeje s jednotným balením po tomto datu

hláškou Ministerstva zemědělství a nic nám v přijetí jednotného balení nebrání ani nehrozí (10).

Pro ty, kdo hledají argumenty, je dobrým zdrojem analýza WHO „Plain packaging of tobacco products – Evidence, design and implementation“ (2016), která přehledně shrnuje důkazy o účinnosti jednotného balení, popisuje proces navrhování a implementace v Austrálii, Francii, Irsku a Velké Británii, stručně popisuje právní otázky týkající se jednotného balení podle vnitrostátního a mezinárodního práva, a určuje způsob, jakým mohou vlády posílit své právní postavení. Na základě zkušeností vyvrací také tři další opakované námitky tabákového průmyslu, totiž, že jednotné obaly zvýší nezákonný obchod, tlačí ceny dolů a ovlivní maloobchodníky – v žádné zemi se nepotvrdily. Náklady na jednotné balení nejsou pro stát prakticky žádné, krabičky tiskne výrobce podle platných pravidel dané země. Neklesne zaměstnanost, ani nebudou prodejci zmateni, jak se ukázalo v zemích, kde již toto balení mají (11).

Australský příklad dokazuje, že po zavedení jednotného balení se **sníží atraktivita tabákových výrobků, klesá prevalence kouření** a trvale se snížilo zobrazování tabákových výrobků na displejích ve venkovním prostředí (12, 13). Jednotné balení také **zvýšuje účinnost zdravotních varování, podporuje odvykání kouření**, zvyšuje se počet volání na linku pro odvykání kouření a počet pokusů přestat kouřit (14–16).

Mýty výrobců cigaret

Mýtus č. 1: „Jednotné balení porušuje naše práva duševního vlastnictví.“

V reakci na navrhovanou revizi směrnice o tabákových výrobcích z roku 2001 (Tobacco Products Directive, TPD) uvedla asociace výrobců tabáku (the Tobacco Manufacturers' Association, TMA), jejímiž členy jsou společnosti Imperial Tobacco, Japan Tobacco International (JTI) a British American Tobacco (BAT): „Evropská komise musí uznat, že změny v regulaci balení a značení obalů mají dopad na základní právní, ekonomická a obchodní práva výrobců a spotřebitelů tabáku. Patří mezi ně jejich vlastnické právo na své značky (včetně ochranných známek, dobré vůle a vlastního jména značky)“ (17).

Fakta: Právní názor, že jednotné balení neznamena nezákonné převzetí jejich ochranných známek vládou, ani neporušuje jejich práva duševního vlastnictví, se TP dozvěděl již v 90. letech 20. století (18). TP tedy dobře ví, že tento argument je falešný a je nepravděpodobné, že by s ním uspěl – využívá však neznalosti a neopodstatněných obav vlád z možných problémů k zablokování a/nebo zpoždění zavádění jednotných balení.

Mýtus č. 2: „Jednotné balení porušuje mezinárodní obchodní dohody.“

V roce 2008 v odpovědi na konzultaci Ministerstva zdravotnictví Spojeného království o budoucnosti kontroly tabáku prohlásila BAT: „Pravomoc vlády zavést jednotné obaly je omezena zákonem, nejen obecnými zásadami veřejného práva, Evropskou úmluvou o lidských právech (the European Convention on Human Rights, ECHR) a právem EU, ale také mezinárodním právem, včetně Dohody Světové obchodní organizace (World Trade Organization, WTO) o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS)“ (19). Společnost BAT tvrdila, že zákaz používání ochranných známek na obalech tabákových výrobků by:

- uložil omezení týkající se registrace a užívání ochranných známek založených na povaze výrobků nebo služeb, pro které jsou tyto ochranné známky zapsány, v rozporu s harmonizovaným evropským a mezinárodním systémem ochrany ochranných známek (zejména podle TRIPS a ECHR/EÚLP);
- byl nezákonným zásahem do práv Evropského soudu pro lidská práva na svobodu projevu výrobců a spotřebitelů tabákových výrobků;
- představoval překážku fungování vnitřního trhu, která je v rozporu s právem EU;
- oslabil samotný základ, na němž jsou práva duševního vlastnictví, která mají globální obchodní význam, vytvořena a chráněna na mezinárodní úrovni s důsledky daleko za TP (19).

Fakta: V roce 2012 Andrew Mitchell, odborník na mezinárodní právo na Melbournské Univerzitě, řekl v australském *Lawyers Weekly*, že je nepravděpodobné, aby tvrzení WTO o tom, že jednotné balení porušuje obchodní aspekty práv duševního vlastnictví (TRIPS) a dohodu o technických překážkách obchodu (the Agreement on Technical Barriers to Trade, TBT), bylo úspěšné (17). Mitchell argumentoval, že „Tabákové společnosti mají stále právo používat svou ochrannou známku a jednoduše je zakázáno uplatňovat pozitivní právo na její použití na tabákových výrobcích“, a proto nejsou porušována práva TP.

Dne 28. září 2012 v reakci na žádost Ukrajiny vydal orgán pro řešení sporů WTO souhlas se zřízením panelu, který by posoudil, zda zákon o jednotném balení přijatý v Austrálii porušuje pravidla o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS) a porušuje Dohodu o technických překážkách obchodu (the Agreement on Technical Barriers to Trade, TBT). Honduras, Dominikánská republika, Kuba a Indonésie podaly proti zákonu o jednotném balení podobnou stížnost (20).

28. června 2018 panel odborníků WTO potvrdil právo Austrálie požadovat, aby cigarety byly prodávány v jednotných obalech bez jakýchkoli log. Panel dále prohlásil, že australský zákon zlepšuje veřejné zdraví tím, že snižuje užívání tabákových výrobků, a odmítl tvrzení, že alternativní opatření navrhovaná ve stížnostech, jako je zvýšení spotřební daně, zvýšení výdajů na sociální marketingové kampaně, zvýšení věkové hranice pro prodej a individuální posuzování obalů z hlediska obsahu jednotlivých ochranných známek, budou stejně účinná. Zamítl také argument, že Austrálie neoprávněně porušila ochranné známky tabáku a práva duševního vlastnictví, což by mohlo podpořit další země v zavádění jednotného balení (21). Rozhodnutí WTO rovněž nepřijalo ani jednu ze čtyř výzev dalších států (Indonésie, Kuba, Dominikánská republika, Honduras) (22).

Mýtus č. 3: „Nejsou důvěryhodné důkazy, že jednotné balení bude fungovat.“

Po zahájení veřejné konzultace o jednotných obalech ve Velké Británii řekl Alex Parsons, mluvčí společnosti Imperial Tobacco, která v roce 2011 vlastnila 43,1 % tržního podílu prodeje cigaret v UK (17) v BBC Radio 4's *World At One*: „Neexistují důvěryhodné důkazy, které by doložily, co vláda říká, že lidé se rozhodují kouřit nebo pokračovat v kouření kvůli barvě balení cigaret, která kupují. Je to upřímně řečeno absurdní myšlenka.“ (17).

Martin Southgate, v té době výkonný ředitel společnosti JTI, která v roce 2011 vlastnila 37,1% podíl na trhu s cigaretami ve Velké Británii (17), uvedl: „Prostě to nebude fungovat, doufáme, že zvítězí zdravý rozum a vláda uzná nedostatek důvěryhodných důkazů.“ (17).

Názory tabákových společností proti jednotnému balení byly zopakovány průmyslovým obchodním sdružením TMA. Generální tajemník TMA, Jaine Chisholm Caunt, řekl: „Neexistuje žádný spolehlivý důkaz, že jednotné balení sníží míru kouření mládeže. Inicializace kouření u dětí je ve skutečnosti spojena s komplexním spektrem socioekonomických faktorů, včetně domácího života, tlaku okolí, záškoláctví a vyloučení ze školy.“ (17).

Fakta: Jednotné balení funguje. Publikace *Post-Implementation Review Tobacco Plain Packaging* shrnuje důkazy ve prospěch jednotných obalů po jejich zavedení v Austrálii. Méně mladých začíná kouřit, méně často mají krabičku cigaret na stole, kuřáci častěji zvažují odvykání (23).

Mýtus č. 4: „Jednotné balení povede ke zvýšení pašování.“

Dokument TMA proti jednotnému balení obsahuje několik variant argumentů o pašování a padělání jednotných obalů, včetně výrazů jako:

„Smlouva o padělatelství“: „Jednotné balení by mohlo být označeno jako ‚Smlouva padělatelů‘“, sdělil Imperial Tobacco v září 2008 ministerstvu zdravotnictví UK, stejně jako v Austrálii. Stejně výrazy používala Unie, odborová organizace zastupující tabákový průmysl, od března 2011 (17).

„Jednodušší pro padělatele“: „Jednotné balení pravděpodobně povede k ještě většímu zvýšení pašování tabákových výrobků a jednotné obaly ještě usnadní kopírování víc než stávající značkové balení, pro konzumenty bude mnohem těžší rozeznat pravé výrobky od padělaných,“ uvedla TMA v březnu 2011 v reakci na plán kontroly tabáku v UK (24).

„Vánoce pro padělatele“: Roger Jones, národní manažer BAT UK v lednu 2011 použil ve svém výroku variantu na stejné téma: „Pokud vláda trvá na tom, aby cigarety byly prodávány v jednotných obalech, bude to jako Vánoce pro padělatele a zločinecké gangy, které pašují cigarety do Spojeného království“ (17).

„Předání značek zločincům“: „Vláda by jednoduše předala značky kriminálkům, kteří by nebyli povinni používat jednotné balení.“ – Jeremy Blackburn, vedoucí oddělení komunikace v JTI, únor 2011 (17). Správce komunikace společnosti Imperial Tobacco v UK Ian Watkins použil podobná slova: „Vlády se musí samy ptát, zda chtějí, aby tabákové výrobky byly prodávány odpovědnými legitimními podniky, nebo zločineckými gangy“ (17).

„Zvýší se nezákonný obchod a terorismus“: „Jsme obzvláště znepokojeni tím, jaký dopad bude mít jednotné balení na nelegální obchod. Výroba všech tabákových výrobků ve stejném generickém balení zvýší již nyní vysoký počet padělků dostupných v UK, což způsobí další tlaky na maloobchodníky a příjmy z vládních daní.“ – generální ředitel společnosti Imperial Tobacco v Británii Amal Pramanik, 2012 (17).

„Opravdu chceme takto podporovat gangy ve východní Evropě a dokonce v některých případech i teroristy?“ – výkonný ředitel společnosti Imperial CEO Alison Cooper, 2012. Cooperovy poznámky citoval deník *The Sun* a zveřejnil senzační titulky, že „Skupiny, které mají prospěch z tohoto obchodu, zahrnují al-Káidu a Hizballáh“. Otištění v tak vlivných národních novinách může ovlivnit veřejný názor na jednotné obaly (17).

BAT vytvořila krátké video „To je ten člověk“ (25), které ukazuje oběti nelegálního obchodu (ženy a děti) a opět vytváří fiktivní spojení mezi jednotným balením a nezákonným obchodem.

I v České republice se v tisku objevila replikace celosvětové kampaně proti obrázkovým varováním a jednotnému balení, a to za podpory státní instituce (26). V popisované inzerci je fotografie krabičky cigaret na

zemi, vedle leží projektil ze zbraně. Na krabičce je nápis „Padělek cigarety“ a uvedeno varování: „V obchodu s ilegálními cigaretami má prsty organizovaný zločin“. Pod obrázkem jsou tyto texty: „Národní protidrogová centrála SKPV PCR varuje: Nakupováním padělaných cigaret, textilu či obuvi podporujete financování organizovaného drogového zločinu.“ Iniciativa Philip Morris ČR a. s. společně s Národní protidrogovou centrálou SKPV PCR; TOP TANK s. r. o.; GECHO, a. s.; Travel Free, s. r. o.; T.G., a. s.

Fakta: Neexistují žádné nezávislé důkazy o tom, že jednotné balení zvýší nezákonný obchod, zesílí zločin nebo terorismus. Logicky je stejně obtížné padělat zdravotní varování jako obrázek velblouda (27).

Mýtus č. 5: „Jednotné balení bude něco stát.“

Průmysl využívá argument o ilegálním obchodování, aby u maloobchodníků vzbudil obavy, že nárůst nezákonného obchodu bude mít dopad na zisky. Také naznačuje, že příjmy z daní klesnou vinou nelegálního obchodu.

Nesmyslnost tohoto argumentu se ukázala v Austrálii. Tabákové společnosti využily maloobchodníky, aby zastupovali jejich zájmy, ačkoli se prezentovali jako nezávislá skupina. TP zaplatil PR firmě (The Civic Group), aby v roce 2010 založila Alianci australských maloobchodníků (Alliance of Australian Retailers, AAR). Nejenže byla financována výrobcí cigaret, ale na její každodenní provoz dohlížel Chris Argent ze společnosti Philip Morris. Dokumenty, které byly zveřejněny, odhalily v září 2010 AAR jako přední skupinu tabákového průmyslu (17).

„Bude to stát místa“: TMA tvrdí, že jednotné obaly budou mít za následek „snížení příspěvku do ekonomiky, včetně ztráty efektivity a obchodu dodavatelům, velkoobchodníkům, maloobchodníkům, výrobcům inkoustu, návrhářům a dodavatelům obalů a dalších nákladů.“

Společnost European Carton Makers Association (ECMA) financovaná tabákovým průmyslem, tvrdí, že „právní předpisy týkající se jednotných obalů by rovněž odstranily poslední rozlišovací faktor v místě prodeje. ECMA se rovněž domnívá, že jednotné balení nevyhnutelně povede ke zvýšení cenové konkurence, a proto ke snížení spotřebitelských cen a zpřístupnění tabákových výrobků“ (17).

Fakta: Opět stačí selský rozum: obaly tiskne výrobce podle daných pravidel. Australské Ministerstvo zdravotnictví si nechalo vypracovat analýzu nákladů a benefitů po zavedení jednotného balení, podle které je vedle potenciálních přínosů pro zdraví pravděpodobné, že zavedením jednotného balení pokračuje snižování nákladů dané sníženými náklady na balení (28).

Mýtus č. 6: „Kde se to zastaví?“

Při zvažování toho, jak bránit návrhům na jednotné balení, si BAT uvědomila, že by mohla získat širokou veřejnost s využitím takzvaného libertariánského argumentu, „jestliže můžeme mít jednotné balení cigaret, co bude příště?“ Michael Prideaux, ředitel pro komunikaci společnosti BAT, uvedl: „Mezi širokou veřejností existuje pocit, že krádež ochranných známek je krok příliš daleko, pokud jde o regulaci tabáku. Kdo bude další? Myslím, že libertariánský argument rezonuje mezi lidmi, kteří obvykle argumenty tabákového průmyslu nevnímají“ (17).

V Austrálii pořádala společnost Imperial Tobacco (IT) celostátní PR kampaň založenou na tématu „No Nanny State“ a založila webovou stránku www.nonannystate.com.au (již neaktivní) a videokanal (29), který povzbuzuje k opozici proti právním předpisům o jednotném balení. Použité výrazy byly pak následně převzaty dalšími blogery podporujícími TP (17).

Společnost Imperial Tobacco UK využila tento argument v inzerci proti jednotnému balení Britain-2020 Vision. Reklama klamně naznačuje, že do roku 2020 budou všechny produkty, které jsou vnímány jako nezdравé, prodávány v jednotných obalech. Přední skupina tabákového průmyslu Hands Off Our Packs umístila nahrávku na YouTube, kde reklama získala do června 2013 téměř 30 000 zobrazení a byla propagována prostřednictvím distribuce letáků na benzinových pumpách. Leták, který mezi ostatními produkty ukazoval pečené fazole v jednotném balení, obsahoval odkaz na QR kód s odkazem na reklamu Britain-2020 Vision. Nikde na letáku nebylo uvedeno, že kampaň byla připsána nebo financována společností IT. Pouze na spodní části reklamy na YouTube se velmi malým písmem uvádí, že byla financována společností IT (17, 30).

Fakta: Neexistují důkazy, že by jednotné balení nezdравých potravin vedlo ke snížení jejich konzumace jako v případě jednotného balení tabákových výrobků (31) viz níže sekce Fakta založená na důkazech.

Mýtus č. 7: „Porušuje zásady EU pro lepší regulaci.“

Ve svých příspěvcích ve veřejné konzultaci o jednotném balení v UK každá ze čtyř velkých tabákových společností ve Spojeném království tvrdila, že tvůrci opatření a veřejnoprávní komunita jedná způsobem, který porušuje zásady „zlepšování právní úpravy“ (better regulation).

Fakta: Tato metoda zavedená počátkem roku 2000 byla kritizována za upřednostňování obchodních zájmů a naopak ignorování zájmů sociálních (zdraví) a zájmů životního prostředí (32, 33). BAT se prokazatelně podílel intenzivně i na vývoji principů zlepšování právní úpravy, aby mohl využívat obchodní argumenty k zablokování regulace, konkrétně Smokefree Legislation ve vnitřních veřejných prostorech (34).

Australská rozhlasová stanice ABC v červnu 2011 odvysílala rozhovor s Cathie Keogh, ředitelkou oddělení pro podnikání a právní záležitosti Imperial Tobacco v Austrálii, o vládních plánech na jednotné balení cigaret. Její odpovědi zahrnovaly všechny standardní argumenty tabákového průmyslu, viz tabulka 3 (35).

Jednotné balení – fakta založená na důkazech

Tabulka 4 shrnuje fakta týkající se jednotného balení.

Evropská unie: Direktiva z 3. 4. 2014 o tabákových výrobcích 2014/40/EU explicitně umožňuje členským státům přijetí jednotného balení a tuto možnost potvrdil Evropský soudní dvůr 4. 5. 2016 zamítnutím žaloby tabákového průmyslu (36).

Rámcová úmluva o kontrole tabáku WHO (WHO Framework Convention on Tobacco Control, FCTC) je mezinárodní právně závazná úmluva, ratifikovaná 181 státy včetně ČR, která doporučuje vládám přijetí jednotného balení (37–39).

Tab. 3: Všechny argumenty tabákového průmyslu v kostce (podle 34)

„Jednotná balení nevznikla nikde jinde na světě.“
„Vláda má zavádět právní předpisy založené na důkazech a žádné důkazy o tom, že jednotné balení zastaví lidi před kouřením, neexistují.“
„Měli bychom se podívat na to, jaké jsou vedlejší důsledky.“
„Některé mezinárodní organizace se domnívají, že by jejich prosperita byla také ovlivněna, Mezinárodní obchodní komora napsala vládě.“
„Toto opatření bude financovat růst nelegálního obchodu s tabákem.“
„Politici zasahují do života a životního stylu lidí: co bude dál? Budou kontrolovat nealkoholické nápoje, rychlé občerstvení a alkohol?“
„Naše kampaň je o tom, že lidé mají možnost protestovat, když se obávají, že by za ně vláda rozhodovala.“

Tab. 4: Jednotné balení – fakta založená na důkazech

Přehled 75 empirických studií z roku 2014 shrnuje benefity jednotného balení pro irskou vládu (40, 41). Doporučení podporují i další review z let 2011 a 2014 (42, 43).
Jednotným balením věnoval celé dubnové číslo 2015 impaktovaný časopis Tobacco Control, který shrnul australské zkušenosti (44).
„Jednotná balení zlepšila veřejné zdraví v Austrálii a tento vliv bude významný i v budoucnosti.“ – to je závěr postimplementačního přehledu australského ministerstva zdravotnictví (23).
Australské pozitivní zkušenosti shrnuje na svém webu „Plain packaging. The facts“ australská nezisková organizace Cancer Council Victoria (45, 46).
Toto téma bylo i heslem Světového dne bez tabáku WHO v roce 2016: „Get Ready for Plain Packaging“ (47), svým prohlášením je podpořil i generální sekretář UN Ban Ki-moon (48).

Závěr

Jednotná balení jsou významným opatřením kontroly tabáku, proto proti nim tabákový průmysl reaguje tak masivně řadou nepravdivých tvrzení. Nenechme se odradit od v zásadě jednoduchého a přitom účinného legislativního kroku, který navíc pro stát neznamená prakticky žádné náklady. Ptejme se ministerstva zemědělství, kdy novelizuje vyhlášku 261/2016 Sb., o tabákových výrobcích ve smyslu zavedení jednotného balení.

Použité zkratky:

AAR – Alliance of Australian Retailers, Asociace australských prodejců

BAT – British American Tobacco

CEO – Chief Executive Officer

ECMA – European Computer Manufacturers Association

ECHR – the European Convention on Human Rights

EÚLP – Evropská úmluva o ochraně lidských práv

JTI – Japan Tobacco International

PR – public relation

SKPV PČR – služba kriminální policie a vyšetřování
Policie České republiky

TBT – Technical Barriers to Trade

TMA – Tobacco Manufacturers' Association

TP – tabákový průmysl

TPD – Tobacco Products Directive (40/2014/EU)

TRIPS – Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, dohody WTO o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví

UK – United Kingdom

UN – United Nations

WTO – World Trade Organization

LITERATURA

- Porter AD. Plain Pack Group [Internet]. Bristol: Imperial Tobacco Limited; 17 March 1994 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <https://www.industrydocumentslibrary.ucsf.edu/tobacco/docs/#id=hmxn0198>.
- Thomson G, Wilson N. Resource document: a brief history of tobacco control in New Zealand [Internet]. Wellington: AFPHM; 1997 [cited 2019 Jan 12]. Available from: [http://www.moh.govt.nz/notebook/nbbooks.nsf/ea5ef2c0e4ab8ac485256caa0065e3eb/cb6c262573e2867a4c2566470012a221/\\$FILE/Brief%20History%20of%20Tobacco%20Control%20in%20New%20Zealand.pdf](http://www.moh.govt.nz/notebook/nbbooks.nsf/ea5ef2c0e4ab8ac485256caa0065e3eb/cb6c262573e2867a4c2566470012a221/$FILE/Brief%20History%20of%20Tobacco%20Control%20in%20New%20Zealand.pdf).
- Action on Smoking and Health. Ending an epidemic: a Manifesto for Tobacco Control [Internet]. London: Action on Smoking and Health; 1991 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <https://www.industrydocumentslibrary.ucsf.edu/tobacco/docs/#id=thhy0210>.
- Canadian Cancer Society. Plain packaging - international overview [Internet]. Toronto: Canadian Cancer Society; 2019 [cited 2019 May 28]. Available from: <http://nbatc.ca/en/uploads/plain%20packaging%20overview%20-%202019-05-01.pdf>.
- Freeman B, Chapman S, Rimmer M. The case for the plain packaging of tobacco products. Addiction. 2008 Apr;103(4):580-90.
- Le paquet neutre entrera en vigueur le 1er janvier 2020. Le Soir [Internet]. 2019 May 17 [cited 2019 May 28]. Available from: <https://www.lesoir.be/224813/article/2019-05-17/le-paquet-neutre-entrera-en-vigueur-le-1er-janvier-2020>.
- World Health Organization. Tobacco industry interference with tobacco control [Internet]. Geneva: WHO Press; 2008 [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/83128/9789241597340_eng.pdf;jsessionid=64FF7137D5E0D6DB18C1D97DC7D14398?sequence=1.
- Metherell M. Big Tobacco loses high court battle over plain packaging. The Sydney Morning Herald [Internet]. 15 Aug 2012 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <https://www.smh.com.au/politics/federal/big-tobacco-loses-high-court-battle-over-plain-packaging-20120815-247kz.html>.

Podpořeno projektem MSMT PROGRES Q25/LF1

9. Directive 2014/40/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning the manufacture, presentation and sale of tobacco and related products and repealing Directive 2001/37/EC. Off J Eur Union. 2014 Apr 29;57(L127):1-38.
10. Vyhláška č. 261 ze dne 28. července 2016 o tabákových výrobcích. Sbírka zákonů ČR. 2016;částka 101:3908-31.
11. World Health Organization. Plain packaging of tobacco products: evidence, design and implementation. Geneva: WHO; 2016.
12. Zacher M, Bayly M, Brennan E, Dono J, Miller C, Durkin S, et al. Personal tobacco pack display before and after the introduction of plain packaging with larger pictorial health warnings in Australia: an observational study of outdoor café strips. *Addiction*. 2014 Apr;109(4):653-62.
13. Zacher M, Bayly M, Brennan E, Dono J, C Miller C, Durkin S, et al. Personal pack display and active smoking at outdoor café strips: assessing the impact of plain packaging 1 year post implementation. *Tob Control*. 2015 Apr;24(Suppl 2):ii94-ii97.
14. Wakefield MA, Hayes L, Durkin S, Borland R. Introduction effects of the Australian plain packaging policy on adult smokers: a cross-sectional study. *BMJ Open*. 2013 Jul 22;3(7):pii: e003175.
15. Young JM, Stacey I, Dobbins TA, Dunlop S, Dessaix AL, Currow DC. Association between tobacco plain packaging and Quitline calls: a population-based, interrupted time-series analysis. *Med J Aust*. 2014 Jan 20;200(1):29-32.
16. Durkin S, Brennan E, Coomber K, Zacher M, Scollo M, Wakefield M. Short-term changes in quitting-related cognitions and behaviours after the implementation of plain packaging with larger health warnings: findings from a national cohort study with Australian adult smokers. *Tob Control*. 2015 Apr;24(Suppl 2):ii26-ii32.
17. TobaccoTactics [Internet]. Bath: University of Bath; 2016 [cited 2019 Jan 12]. Industry Arguments against plain packaging. Available from: http://www.tobaccotactics.org/index.php/Industry_Arguments_Against_Plain_Packaging.
18. Packaging phoney intellectual property claims [Internet]. Ottawa: Physicians for Smoke Free Canada; June 2009 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://www.tobaccolabels.ca/wp/wp-content/uploads/2013/12/Physicians-for-a-Smoke-Free-Canada-Packaging-phoney-intellectual-property-claims-2009.pdf>.
19. Response to the Department of Health discussion document "Consultation on the future of tobacco control, May 2008" [Internet]. London: British American Tobacco; 15 September 2008 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://www.tobaccolabels.ca/wp/wp-content/uploads/2013/12/British-American-Tobacco-response-to-the-Department-of-Health-2008.pdf>.
20. Panels set up on Australia's tobacco measures and on US duties on China's exports [Internet]. Geneva: World Trade Organization; 28 September 2012 [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://www.wto.org/english/news_e/news12_e/dsb_28sep12_e.htm.
21. Australia - certain measures concerning trademarks, geographical indications and other plain packaging. Requirements applicable to tobacco products and packaging. Reports of the panels [Internet]. Geneva: World Trade Organization; 28 June 2018 [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/435_441_458_467r_e.pdf.
22. Dispute settlement - Appellate Body. Complaint by Honduras (ds435): conclusions and recommendations. Complaint by the Dominican Republic (ds441): conclusions and recommendations. Complaint by Cuba (ds458): conclusions and recommendations. Complaint by Indonesia (ds467): conclusions and recommendations [Internet]. Geneva: World Trade Organization; 28 June 2018 [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/435_441_458_467r_e.pdf.
23. Australian Government, Department of Health. Post-implementation review: tobacco plain packaging [Internet]. Canberra: APRA; 2016. [cited 2019 Jan 12]. Available from: <https://ris.pmc.gov.au/sites/default/files/posts/2016/02/Tobacco-Plain-Packaging-PIR.pdf>.
24. Ogden C. TMA responds to Government's Tobacco Control Plan [Internet]. London: Tobacco Manufacturers' Association; 9 March 2011 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://the-tma.org.uk/2011/03/09/tma-responds-to-governments-tobacco-control-plan/>.
25. This is The Man [Internet]. London: British American Tobacco; 2011 [cited 2019 Jan 12]. Available from: http://www.bat.com/group/sites/UK__9D9KCY.nsf/vwPagesWebLive/DO9H6GEL?opendocument&SKN=1.
26. Lidové noviny. Advertisement [Internet]. 2015 Nov 09 [cited 2019 Jan 12];7. Available from: <https://www.lidovenoviny.cz/archiv.aspx?d=09.11.2015&n=LN-NOVINY>.
27. Joossens L. Smuggling, the tobacco industry and plain packs [Internet]. London: Cancer Research UK; November 2012 [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://www.cancerresearchuk.org/sites/default/files/smuggling_execsummary.pdf.
28. Siggins Miller. Consultancy services to inform the development of a Post-Implementation Review of the tobacco plain packaging measure: regulatory burden measurement & analysis of costs and benefits [Internet]. Canberra: APRA; January 2016 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <https://ris.pmc.gov.au/sites/default/files/posts/2016/02/Tobacco-Plain-Packaging-PIR-%E2%80%93Appendix-C-1.pdf>.
29. Draeger C, McEachern L. No Nanny State [Internet]. YouTube; 17 June 2011 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=G-31ew2k95w>.
30. Imperial Tobacco. Britain 2020-Vision? [Internet]. YouTube; 1 May 2012 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=q3hCYS9qc3c>.
31. Werle COC, Balbo L, Caldara C, Corneille O. Is plain food packaging plain wrong? Plain packaging increases unhealthy snack intake among males. *Food Qual Prefer*. 2016 Jun;49:168-75.
32. Smokefree Partnership. The Origin of EU Better Regulation - the disturbing truth [Internet]. 2010 [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://smokefreepartnership.eu/position-papers-briefings-reports/download/198_3208f1992d-d013edc160aaead8d0f670.
33. Zlepšování právní úpravy [Internet]. Brussel: Evropská komise; [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://ec.europa.eu/commission/priorities/democratic-change/better-regulation_cs.
34. Smith KE, Fooks G, Collin J, Weishaar H, Mandal S, Gilmore AB. "Working the system"- British American tobacco's influence on the European union treaty and its implications for policy: an analysis of internal tobacco industry documents. *PLoS Med*. 2010 Jan 12;7(1):e1000202.
35. Keogh C, Faine J. 'Politicians are interfering with people's lives': Imperial Tobacco [Internet]. Melbourne: ABC Radio Melbourne; 16 June 2011 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://www.abc.net.au/local/audio/2011/06/16/3245233.htm?site=melbourne>.
36. European Union. Philip Morris Brands SARL and others [Internet]. Luxembourg: European Court of Justice; 4 May 2016 [cited 2019 Jan 12]. Case C-547-14. Available from: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?sessionId=9ea7d2dc30d5b4ac128357df4fc8b-24389847d7897f5.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuTa350?tex->

- t=&docid=177724&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=185180.
37. Guidelines for implementation of Article 11 of the WHO Framework Convention on Tobacco Control (Packaging and labelling of tobacco products). In: Third session the Conference of the Parties (COP3) to the WHO FCTC; 2008 Nov 17–22; Durban, South Africa [Internet]. Geneva: WHO Framework Convention on Tobacco Control; 2008 [cited 2019 Jan 12]. Paragraph 46. Available from: http://www.who.int/fctc/guidelines/article_11.pdf?ua=1.
 38. Guidelines for implementation of Article 13 of the WHO Framework Convention on Tobacco Control (Tobacco advertising, promotion and sponsorship). In: Third session the Conference of the Parties (COP3) to the WHO FCTC; 2008 Nov 17–22; Durban, South Africa [Internet]. Geneva: WHO Framework Convention on Tobacco Control; 2008 [cited 2019 Jan 12]. Paragraph 15–17. Available from: http://www.who.int/fctc/guidelines/article_13.pdf?ua=1.
 39. Parties to the WHO Framework Convention on Tobacco Control [Internet]. Geneva: WHO Framework Convention on Tobacco Control; 2017 [cited 2019 Jan 12]. Available from: http://www.who.int/fctc/signatories_parties/en/.
 40. Hammond D. Standardised packaging of tobacco products: evidence review [Internet]. Waterloo: University of Waterloo; 2014 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://health.gov.ie/blog/publications/standardised-packaging-d-hammond/>.
 41. Stead M, Moodie C, Angus K, Bauld L, McNeill A, Thomas J, et al. Is consumer response to plain/standardised tobacco packaging consistent with framework convention on tobacco control guidelines? A systematic review of quantitative studies. *PLoS One*. 2013 Oct 16;8(10):e75919.
 42. Chantler C. Standardised packaging of tobacco: report of the independent review undertaken by Sir Cyril Chantler [Internet]. April 2014. [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://www.kcl.ac.uk/health/10035-TSO-2901853-Chantler-Review-ACCESSIBLE.PDF>.
 43. Moodie C, Stead M, Bauld L, McNeill A, Angus K, Hinds K, et al. Plain tobacco packaging: a systematic review [Internet]. Stirling: University of Stirling; 2011 [cited 2019 Jan 12]. Available from: http://phrc.lshtm.ac.uk/papers/PHRC_006_Final_Report.pdf.
 44. Implementation and evaluation of the Australian tobacco plain packaging policy. *Tob Control* [Internet]. 2015 Apr;24(Suppl 2):ii1–ii98 [cited 2019 Jan 12]. Available from: http://tobaccocontrol.bmj.com/content/24/Suppl_2.toc.
 45. Plain packaging. The facts [Internet]. Melbourne: Cancer Council Victoria; 2012 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://www.cancervic.org.au/plainfacts/default.asp>.
 46. Quit Victoria, Cancer Council Victoria. Plain packaging of tobacco products: a review of the evidence [Internet]. Melbourne: Cancer Council Victoria; 2011 [cited 2019 Jan 12]. Available from: https://www.cancervic.org.au/downloads/mini_sites/Plain-facts/TCUCCVEvOverview_FINAL-AUG122011.pdf.
 47. World No Tobacco Day: Get ready for plain packaging. Plain packaging of tobacco products to reduce demand, to save lives [Internet]. Geneva: World Health Organization; 31 May 2016 [cited 2019 Jan 12]. Available from: <http://www.who.int/campaigns/no-tobacco-day/2016/en/>.
 48. United Nations: Press Release [Internet]. New York: United Nations; 27 May 2016 [cited 2019 Jan 12]. Secretary-General, in message for international observance, supports plain packaging of tobacco products to reduce demand, ensure healthy lives. Available from: <http://www.un.org/press/en/2016/sgsm17794.doc.htm>.

Došlo do redakce: 18. 3. 2019

Přijato k tisku: 9. 4. 2019

MUDr. Kamila Zvolská, Ph.D.

Centrum pro závislé na tabáku III. interní kliniky

1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

Karlovo náměstí 32

128 00 Praha 2

Česká republika

E-mail: kamila.zvolaska@vfnc.cz

ZDRAVOTNÍ STAV V ČESKÉ REPUBLICE 2017

Koncem roku 2018 vydal Ústav zdravotnických informací obvyklou Zdravotnickou ročenku s obšírnou zprávou o zdravotním stavu obyvatelstva v roce 2017.

Standardizovaná úmrtnost (přepočet eliminující vliv věku populace) se oproti roku 2016 u mužů i žen poněkud zvýšila a činila u mužů 833 a u žen 542 zemřelých na 100 tisíc obyvatel. Střední délka života při narození (SDŽ) ve srovnání s rokem 2016 proto poklesla, u mužů o 0,2 roku na 76,0 roku u žen rovněž o 0,2 roku na 81,9 roku. Nerovnosti mezi regiony se v řadě ukazatelů nemění. V letech 2016–17 byla SDŽ nejvyšší u mužů a žen v Praze (78,1 a 82,9 roku), oproti průměru ČR vyšší u mužů o 2,1 r., u žen o 0,9 r. Nejvyšší úmrtnost byla u obou pohlaví v Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském kraji. Nejnížší SDŽ byla v Ústeckém kraji, u mužů 74,1 roku, u žen 79,8 roku. V ČR byla SDŽ v r. 2016 u mužů o 2 roky a u žen o 1,5 roku nižší, než byl průměr EU. Oproti zemím s nejdélší SDŽ zaostává ČR o 5 let u mužů a o 4 roky u žen.

Nejčastějším onemocněním byly nadále kardiovaskulární nemoci s 292 tisíci hospitalizovaných případů,

se 47,3 tisíci pracovních neschopností a 37,1 tisíci invalidních důchodů. Na diabetes mellitus se léčilo 863 tisíc nemocných. Druhou nejčastější příčinou úmrtí jsou stále zhoubné nádory. Úmrtnost mírně klesá, i když incidence roste (96 500 případů v r. 2016).

Infekčních nemocí, zaznamenaných v systému Epi-dat, bylo v r. 2017 135,5 tis. Byly příčinou 55,1 tis. hospitalizací a 2 068 úmrtí. Úrazů bylo na chirurgických ambulancích ošetřeno 1 902 366. V jejich důsledku zemřelo 5 608 lidí. Nejvíce úrazů v přepočtu na 100 tisíc bylo u dorostu 15–19 let: 459,5/100 tis.

Počet ukončených případů pracovní neschopnosti se v roce 2017 zvýšil o 36 tis./100 tis. pojištěnců. Pracovní neschopnost trvala u 1 případu 41,5 dne. Nejčastější příčinou byly nemoci dýchací soustavy (615 tisíc, tj. 37 % všech PN).

Ústav zdravotnických informací a statistiky. Zdravotnická ročenka České republiky 2017. Praha: ÚZIS; 2018.

Jaroslav Kríž